

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

27 август 2015 година

Отговорите на задачите от 1. до 30. вкл. отбелязвайте в листа за отговори!

1. В кой от редовете е допуснатата правописна грешка?

- А) избягам, безбрежни, подмятам
- Б) утроявам, въдворен, оперение
- В) тракийски, бояджии, крайща
- Г) дръпнат, върбалак, кълбовидна

2. В кой от редовете е допуснатата правописна грешка?

- А) екипаж, педагог, извод
- Б) изключач, представа, подскок
- В) завистлив, безвъзмездно, страстно
- Г) сграбчвам, сеитба, здобрявам

3. В кое от изреченията НЕ е допуснатата правописна грешка?

- А) Храмът се намира в средата на каменна площадка, на която вероятно също са били извършвани ритуали.
- Б) В изследванията се представя връзката между консумацията на алкохол и равнището на концентрацията.
- В) В категорията за най-добър рапър са отличени двама изпълнители, които от години не са във добри отношения.
- Г) В медиите се появи информация, че счетоводителят, прострелян при обира, постепенно се възстановява.

4. В кое от изреченията е допуснатата правописна грешка?

- А) Монетите са задоволявали предимно нуждите на вътрешния стоково-паричен обмен.
- Б) Може да ти се струва неочаквано, но аз повече неискам да бъда част от този екип.
- В) Ръководството трябва да подготви шестмесечния финансов отчет по проекта.
- Г) Жената извади от чантата си виненочервен шал със златисти орнаменти.

5. В кое от изреченията е допуснатата правописна грешка?

- А) Някои изследователи на руската история смятат, че заслугите на Петър Велики са преувеличени.
- Б) Според дарвиновата теория за еволюцията в природата не съществуват съвсем еднакви индивиди.
- В) Голямата зала на Варненския свободен университет едва побра желаещите да чуят неговата лекция.
- Г) Тези процеси започват през Ранното средновековие и подготвят почвата за разцвета на културата.

6. В коя от подчертаните думи е допуснатата граматична грешка?

В конференцията участваха петима лекари (А), които представиха статистика за разпространението на болестта в няколко нови райони (Б). В два от докладите (В) се коментираха промените през последните три месеца (Г).

7. В кое от изреченията е допусната граматична грешка?

- А) Във всяка емисия се съобщават вчерашните и днешните спортни новини.
- Б) Студеното и влажно утро не даваше възможност за разходки край морето.
- В) Зарадва се, че приятелят му е новият управител на строителната фирма.
- Г) Български червен кръст обяви поредната си благотворителна кампания.

8. В кое от изреченията е допусната граматична грешка?

- А) В програмата са обявени началният и крайният час на състезанието.
- Б) Трябва да опитаме да поправиме допуснатите грешки и неточности.
- В) Успя да реши последната задача, използвайки знанията си по физика.
- Г) В антикварния магазин в центъра на града купуват и продават стари книги.

9. В кое от изреченията НЕ е допусната пунктуационна грешка?

- А) Сандвич с кашкавал, баничка със сирене или пица искаш за обяд?
- Б) Жената, прегърбена от тежкия товар вървеше бавно по пътеката.
- В) Децата, усмихнати и развълнувани влязоха плахо в класната стая.
- Г) Тя, разбира се вече ще трябва да бъде много по-внимателна с тях.

10. В кое от изреченията е допусната пунктуационна грешка?

- А) В равнината вече грееше топло слънце, а край нас горите още спяха, снегът стоеше вледенен и хрускаше под краката ни.
- Б) В книжката бяха включени ценни съвети какво трябва да прави един мъж, ако иска да бъде истински джентълмен.
- В) Беше предупредил, че, ако се наложи да се върне на работа, няма да остане, въпреки че му бяха запазили стая в хотела.
- Г) Когато се озова навън, той почувства хладния вятър, а студената пот, която го беше обляла от страх, стана ледена.

11. В кое от изреченията НЕ е допусната лексикална грешка?

- А) Много се зарадва, защото след вчерашния откровен разговор в отношенията им настъпи преврат.
- Б) След преживяното напрежение тя се изпълни с равнодушие и апатия към всичко около себе си.
- В) Дългогодишната му работа като коректор в издателството му носеше радост и удовлетворение.
- Г) Благодарение на ураганния вятър всички алеи в парка бяха покрити с прекършени клони.

12. В кой от редовете фразеологичните словосъчетания са синоними?

- А) намирам си майстора – навирам се в миша дупка
- Б) намирам се между чука и наковалнята – навирам се под кожата
- В) намирам си белята – навирам се между шамарите
- Г) намирам се в небрано лозе – навирам се в устата на вълка

13. От кое стихотворение са стиховете?

*А над Берлин, потънал в ситен скреж
и лунни сребросинкави петна,
внезапно екна първия гърмеж
и ехото в безумний си летеж
раздра задрямалата тишина.*

- А) „Йохан“
- Б) „Един убит“
- В) „Кино“
- Г) „Самотен гроб в самотен кът“

14. В кой ред всички творби са написани от Елин Пелин?

- А) „Задушница“, „Мечтатели“, „Гераците“
- Б) „Заточеници“, „Юноша“, „Стихий“
- В) „Борба“, „Йохан“, „История“
- Г) „Маска“, „Миг“, „Прозорец“

15. Лазар и Ния са герои от творба на:

- А) Йордан Йовков
- Б) Димитър Димов
- В) Елин Пелин
- Г) Димитър Талев

16. Коя от изброените творби е повест?

- А) „Шибил“
- Б) „Чичовци“
- В) „Дядо Йоцо гледа“
- Г) „Ветрената мелница“

17. Коя от посочените идеи се утвърждава в поемата „Cis moll“ на Пенчо Славейков?

- А) Пътят на творческото прозрение е белязан с болка и страдание.
- Б) Безнадеждността и самотата се превъзмогват чрез приятели.
- В) Творческата личност черпи сили от връзката си с външния свят.
- Г) Физическото страдание и болката погубват творческата сила.

18. В творчеството на кого от посочените автори предметите са веществен знак на тленното човешко съществуване?

- А) Пенчо Славейков
- Б) Гео Милев
- В) Атанас Далчев
- Г) Никола Вапцаров

19. Елегичността и носталгията са характерни за творчеството на:

- А) Никола Вапцаров
- Б) Димчо Дебелянов
- В) Елисавета Багряна
- Г) Гео Милев

20. В кой от редовете всички посочени думи се свързват с естетиката на експресионизма?

- А) ден, зари, ураган, барикади
- Б) съответствия, нюанси, символи, мелодика
- В) вик, бунт, фрагмент, интуиция
- Г) вяра, песен, романтика, машини

21. В прозата обособена композиционна част, в която авторът изразява свои чувства и мисли, породени от силен драматизъм и емоционалност, се нарича:

- А) кулминация
- Б) ретардация
- В) ретроспекция
- Г) лирическо отстъпление

22. Какво е подчертаното изразно средство?

*...заслушан аз минавам, – бди тревожен ум,
с надежда за минутите възмездни
на стигнат край в безкраен друм.*

- А) оксиморон
- Б) гротеска
- В) антитеза
- Г) хипербола

Прочетете двата текста и изпълнете задачите към тях (от 23. до 34. включително)!

ТЕКСТ 1

– Архитект Принс, всяка една сграда или къща, създадена от вас, **неминуемо** се запечатва в съзнанието, провокира силно въображението на човека, който я е видял. Необичайните форми на сградите пораждаат множество въпроси. Кой би живял в тези сгради? Въздействието на вашите архитектурни творения е комплексно, често и самата обстановка наоколо е необикновена. Къде се крие причината за това? Какви са вашите първи впечатления, когато се срещате с бъдещите си клиенти?

– Когато избираш мястото, където да живееш, самото то не е ни най-малко необикновено за теб. Това в повечето случаи са терените, които клиентите притежават и желаят да застроят. Когато клиенти се обръщат към мен, те вече са закупили мястото и ме канят да разработя конкретния дизайн. Не става въпрос за моите лични предпочитания към естествените и открити пространства. По-скоро клиентите ми в повечето случаи избират терен, който е доста обичаен и е често срещан по тези места. Първото ми впечатление, когато се срещам с бъдещите си клиенти, е важно. Аз се опитвам да разбера защо те са избрали точно мен за свой архитект, да науча как те искат да живеят, когато става въпрос за къща, или какви са изискванията им относно сградата, когато става въпрос за друг тип сграда.

– Когато разработвате проект за къща върху терен със **специфични** дадености, как вграждате тези характерни особености на средата в първоначалните си идеи? Кое се оказва важно и съществено и как всъщност се достига до идеята за формата?

– Всяко място си има своя **уникален** характер. За мен винаги е било важно да прекарам определено време в конкретната обстановка и да разкрия за себе си индивидуалния характер на мястото. Водещ е стремежът ми проектът да се превърне в част от средата, да се впише и да функционира добре в нея, да бъде в **съзвучие** с климата, с гледките, с особеностите на терена. Формите на проектите, които създавам, се превръщат в необикновени въз основа на функцията им.

ТЕКСТ 2

В широк смисъл архитектурата включва не само проектирането и изграждането на сгради, но и други разнородни дейности – планиране на цели области и държави, проектиране на населени места и на открити пространства, конструиране на детайли или на обзавеждане.

Архитектурната дейност изисква отчитането на широк кръг функционални, технически, обществени и естетически фактори и ограничения, които се отразяват в завършения продукт. Тя е свързана с креативното използване и съчетаване на материали, технологии и обеми, както и с организацията на строителния процес, със сроковете за изпълнение. Документацията, създавана от архитекта (архитектурен проект) и включваща чертежи и технически спецификации, определя конструкцията и общите характеристики на проектираната сграда.(...)

Средновековната архитектура в Европа показва, че основната ѝ функция е защитна. Замъците и крепостите са най-добре запазените примери на сгради от Средновековието, ако не се считат религиозните катедрали.

По-късно ренесансовата архитектура показва различно чувство за пространство, концептуална чистота и сила на перспективата. В строителството се акцентира предимно на обществени сгради, дворци, градски къщи и други подобни от светски характер. Характерни са ордерното разчленяване на стенните плоскости, **аркадите**, **колонадите**, **куполите**, логическата съразмерност, хармоничността, основани на законите на перспективата и пропорциите. Появяват се мащабни архитектурни ансамбли, подчинени на цялостен художествен замисъл.

23. От коя сфера на общуване е текст 1?

- А) от институционалната сфера
- Б) от естетическата сфера
- В) от научната сфера
- Г) от медийната сфера

24. Кое от посочените твърдения е вярно за текст 1?

- А) Текстът информира за работата на архитекта.
- Б) Текстът предлага архитектурни решения.
- В) Текстът регулира отношенията с клиенти.
- Г) Текстът представя научни факти и открития.

25. В кой ред срещу съответната дума, използвана в текст 1, НЕ е посочено вярното ѝ значение?

- А) неминуемо – неизбежно
- Б) специфични – особени
- В) уникален – универсален
- Г) съзвучие – хармония

26. Кое от посочените твърдения НЕ е вярно според текст 1?

- А) За построяването на една къща е необходимо архитектът да прецени какво искат хората, които ще живеят в нея.
- Б) За да е интересна сградата, архитектът винаги избира терен, който е доста обичаен и често срещан.
- В) Архитект Принс създава сгради, които с необичайните си форми провокират множество въпроси.
- Г) При проектирането на сграда е важно проектът да бъде в съзвучие с климата, с гледките и с особеностите на терена.

27. От коя сфера на общуване е текст 2?

- А) от институционалната сфера
- Б) от битовата сфера
- В) от естетическата сфера
- Г) от научната сфера

28. Кое от посочените твърдения е вярно за текст 2?

- А) Оспорва остарели научни факти за развитието на архитектурата.
- Б) Информира за архитектурната дейност и за архитектурата през вековете.
- В) Манипулира общественото мнение и формира негативни нагласи.
- Г) Регулира архитектурната дейност в съвременните общества.

29. Използваните думи *аркадите*, *колонадите*, *куполите* в текст 2 са:

- А) диалектни езикови единици
- Б) неутрални езикови единици
- В) експресивни езикови единици
- Г) терминологични езикови единици

30. Кое от посочените твърдения НЕ е вярно според текст 2?

- А) Проектирането на населени места и на открити пространства е една от задачите на архитектурата.
- Б) Организацията на строителния процес и сроковете за изпълнение не са свързани с архитектурната дейност.
- В) Запазените сгради от Средновековието показват, че през тази епоха архитектурата в Европа е имала основно защитна функция.
- Г) Различни функционални, технически, обществени и естетически фактори влияят върху архитектурната дейност.

31. Изброени са факти от двата текста, както и факти, които липсват в тях. В свитъка за свободните отговори запишете САМО буквите на ЧЕТИРИТЕ факта, които ПРИСЪСТВАТ в посочените текстове.

- А) Архитектурните творения на архитект Принс провокират силно въображението на всеки, който ги е видял.
- Б) Според архитект Принс конкретният дизайн на една сграда се проектира без значение от мястото за построяването ѝ.
- В) В строителството през Средновековието се акцентира на обществени сгради, на дворци и на градски къщи.
- Г) Конструирването на детайли или на обзавеждане не е резултат от архитектурни решения.
- Д) Документацията, включваща чертежи и технически спецификации, определя общите характеристики на проектираната сграда.
- Е) Архитект Принс се опитва да разкрие индивидуалния характер на терена, поради което прекарва определено време в конкретната обстановка.
- Ж) Ренесансовата архитектура отхвърля хармоничността, основана на законите на перспективата и пропорциите.
- З) Архитектурата изисква творческо използване и съчетаване на материали, технологии и обеми.

32. В свитъка за свободните отговори запишете кое е общото, за което се говори в двата текста.

33. В свитъка за свободните отговори в рамките на 3-4 изречения формулирайте СОБСТВЕНА теза по една от посочените теми:

*Архитектурните проекти на бъдещето
Човекът и неговият дом*

34. В свитъка за свободните отговори запишете сбито и кратко (в резюме) основното в съдържанието на текст 2.

35. За всяко празно място изберете най-уместната от думите и я запишете срещу съответната буква в свитъка за свободните отговори.

Според учените към средата на сегашното столетие броят на земното население ще достигне 11 милиарда души, след което (А) ръст ще спре. Хората ще насочат (Б) си към чисто човешкото общуване, което е било пренебрегвано заради (В) технологии. По-тясното взаимодействие между хората и директната обмяна на (Г) ще превърнат човечеството в единна система.

А) географският, историографският, демографският

Б) вниманието, възмуцението, влиянието

В) модернистичните, екологичните, модерните

Г) инфлация, интонация, информация

36. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете правилните форми на думите, поставени в скоби.

А) членувана форма

На срещата в (Министерски съвет) (треньор) на баскетболистите изрази (благодарност) си за оказаната подкрепа.

Б) местоимение

Тя трябваше на всяка цена да сподели откритието си с (някой/някого).

Черковните камбани, (чийто/чиито) звън се носеше из града през цялата сутрин, изведнъж замлъкнаха.

Обновеният театър отвори врати за (своите/неговите) зрители.

През същата седмица за Париж заминава още една туристическа група и аз ще пътувам с (тях/нея).

В) учтива форма

Господине, бихте ли (позволил) на майката с детето да мине, без да чака?

Госпожице, ако сте (убеден) в правотата си, бихте ли (заявил) своята позиция пред всички?

37. В текста са пропуснати САМО ПЕТ препинателни знака. Препишете текста в свитъка за свободните отговори, като поставите пропуснатите знаци.

Внесени в жилището, цветята срещат нова среда. Те или се нагаждат към нея или загиват. Важни фактори на тази среда са съставът на въздуха, осветлението и температурата. Ето какво ни съветват специалистите Любители на цветята никога не трябва да премествате едно растение от сенчесто на много слънчево място без да го оставите преди това на полусянка, за да привикне с промяната.

Прочетете откъса от разказа „Другоселец“ и изпълнете задачите към него (38. задача и 39. задача)!

38. В свитъка за свободните отговори посочете с ЦИТАТИ от текста ДВА примера, които подкрепят твърдението, че човекът изстрада болката на коня.

Стана пладне, някои селяни си ходиха вкъщи, някои – не. Никой не обръщаше внимание на другоселеца. А той все развеждаше коня си, от час на час загрижен повече, че добичето не отива на добре.

Мръкна се. Гъстият листак на овошките потъмня, поляните и нивите вече не се виждаха. На нея страна, над черния гръб на баира, изгряха звезди. Топло беше.

Кончето повече не можа да стои на краката си и легна до каруцата. Другоселецът стоеше до него в тъмнината. На каруцата хлябът тъй стоеше, както бяха му го донесли. По улиците никой вече не минаваше, само в кръчмата светеше, там свиреше гайда, чуваше се как играят ръченица. По едно време излезе Торашко каменарят, погледна към другоселеца, но нито го видя, нито го позна. Торашко политна насам-нататък и извика:

– Не ща да знам никого! Аз живея в Портартър!

И тъй като беше отминал напред повече, отколкото трябваше, той се повърна и пое из улицата, която водеше към баира.

Другоселецът остана сам. Нито имаше кой, нито можеше някой да му помогне. Той клекна до падналия кон. После седна, взе главата му и я тури на коленете си. Гледаше го едно око голямо, препълнено с мъка и вътре в него светеха лъчите на звездите.

39. В свитъка за свободните отговори със СВОИ ДУМИ посочете ДВА примера, които доказват самотата на селянина.

40. Свържете името на героя с името на автора, от чиято литературна творба е съответният герой. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете името на автора.

А) господин Фратю
Б) Матей Маргалака

Димитър Димов
Иван Вазов
Йордан Йовков
Елин Пелин

Свържете името на героя с литературната творба, от която е съответният герой. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете заглавието на творбата.

В) Цветана
Г) дядо Матейко

„Чичовци“
„Последна радост“
„Железният светилник“
„На оня свят“

Свържете заглавието на всяка от творбите с нейния автор. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете името на автора.

Д) „Камък“
Е) „Песента на човека“

Елисавета Багряна
Атанас Далчев
Пейо Яворов
Димчо Дебелянов

41. Прочетете откъсите от разказа „Ветрената мелница” на Елин Пелин и в свитъка за свободните отговори напишете аргументативен текст в обем до 4 страници на тема „Танцът на любовта“. Преди текста отбележете жанра му – интерпретативно съчинение или есе.

– Ръченица!

Гайдарят мигом я засече. Христина понаведе гиздаво глава, трепна с цялата си снага, размаха високо кърпата, пристъпи кротко веднаж напред, веднаж назад, подскокна леко и заигра, сякаш се сля с живите трептения на чудните звукове. (...)

И славният някогашен игралец Дъбакът не можа да се стърпи. Дъхът му се спря, сърцето заби и той забравен изскочи срещу Христина и мълчешком, блед като платно, заигра. (...)

Христина застана пред него и му рече:

– Ще те надиграя! (...)

– Не можеш – рече Дъбакът с поглед, който говореше за наивността ѝ. (...)

– Не мога ли? Добре! Ха да се обзалагаме! Искаш ли? (...)

– Добре, да се обзалагаме – каза решително Дъбакът и като извади из кесията си алена копринена връв с няколко жълтици по нея, настави:

– Ако ме надиграеш, просто да ти са!

– Ще ли да си стоиш на думата? – извика разпалено и сериозно Христина.

– Това е облог – ще стоя! Ти що даваш? (...)

– Ако ме надиграеш, ще ти пристана!

Погледът на Дъбака се запали срещу нейния.

– Добре – рече с усмивка той, – ще стоиш ли на думата си?

– Убий ме, ако те излъжа! – отговори Христина.

Очите на двамата светнаха. (...)

Дъбакът чевръсто застъпя срещу Христина. Тя се затича леко на пръсти и го замина. Двамата се изгледаха от глава до крака, като че искаха да покажат надмощието си един пред друг, и заиграха един срещу други. Христина размаха с кърпата, изви като лебед бялата си шийка и леко се понесе във вихъра на веселата свирня. Лицето ѝ пламна, унесено се полусклопиха босилковите ѝ клепки, завълнуваха се облите ѝ гърди.

Дъбакът пък съвсем беше се забравил. С ръце нехайно кръстосани отдире, той подскачаше като елен, заставаше с чудни движения срещу противницата си и заситняше, та сякаш се поколваше на едно място. После, като отгърсваше глава да окапе едрата пот, която обливаше лицето му, той правеше движение, като че ще скочи назад. Христина, която дебнеше всяка негова стъпка, излеко и на пръсти политаше към него, но той подскачаше напред и тя неволно се намеряше толкова близо до него, че усещаше дъха му и топлината на пламналото му мъжко лице. Той полека-лека се отдалечаваше и неусетно я увличаше по себе си, като че се шегуваше. Едно надмощие, едно мъжко надмощие личеше във всяко негово движение и Христина неволно падаше под силата му. Унесена, тя се мъчеше да победи, но след едночасова борба спря отмаляла и запъхтяна. И като отри потта от лицето си, едвам продума от умора:

– Не мога вече. . . Надигра ме!

И един страшен срам щеше да я разплаче.

– Надигра ме, признавам – повтори като на себе си тя. (...)

Тя дигна глава и почти през сълзи отговори:

– Що? Аз стоя на думата си!

Шумът утихна. Тия думи бяха толкова смели!

– Да, аз стоя на думата си! – повтори твърдо тя, като се обърна към Лазар Дъбака.

– Истина ли? – поиска повторно да чуе той.

– Истина! – рече твърдо тя.

Дъбакът пристъпи при нея и пред всички завърза златния наниз на шията ѝ.

– Тогава да те заведа у дома.

– Заведи ме! – рече тя, като го улови за ръката.
Лазар се усмихна и я поведе надолу към селото.
Навалицата зашумя весело по тях и ги последва.
– Ей, Дъбак, ами ветрената мелница? – викна дядо Корчан след тях.
– Аз си намерих друга! – отговори весело Дъбакът.
Глухият старец се засмя така сърдечно, че лулата падна от устата му.